

เอกสารวิชาการส่วนบุคคล

(Individual Study)

การส่งเสริมหลักนิติธรรมในองค์กรตำรวจ

จัดทำโดย พลตำรวจโทวิรุฬห์ เอี่ยมไพจิตร

รหัส ๖๑๐๖๓๙

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการอบรม

หลักสูตรหลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย รุ่นที่ ๖

วิทยาลัยศาลรัฐธรรมนูญ

สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

ลิขสิทธิ์ของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

การส่งเสริมหลักนิติธรรมในองค์กรตำรวจ

พลตำรวจโท วิรุฬ เตียมไพจิตร[๑]

สาระสังเขป

“ ภารกิจอันเป็นหน้าที่สำคัญของตำรวจนั้น คือการบำบัดทุกข์บำรุงสุขให้แก่ประชาชน และขอให้นายตำรวจเหล่านั้นหมั่นระลึกเป็นประจำ เพื่อจะได้สั่งวรและระวังการใช้อำนาจหน้าที่ในทางที่ชอบที่ควร ให้ปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมาย ระเบียบข้อบังคับและรักษาวินัยโดยเคร่งครัด ยึดมั่นอยู่ในศีลธรรมอันดี มีความซื่อสัตย์สุจริตและยุติธรรม...”[๒]

ตอนหนึ่งจากพระบรมราโชวาท พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ในพิธีพระราชทานกระบี่แก่นักเรียนนายร้อยตำรวจ เมื่อวันที่ ๑ เมษายน ๒๕๐๕ ซึ่งพระองค์ท่านได้พระราชทาน " พระบรมราโชวาท " ให้กับข้าราชการตำรวจได้นำไปเป็นแนวทางประพฤติปฏิบัติตน โดยทรงย้ำถึงการใช้อำนาจหน้าที่ของตำรวจ เพื่อการบำบัดทุกข์บำรุงสุขให้แก่ประชาชน ด้วยการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมาย ระเบียบข้อบังคับและรักษาวินัยโดยเคร่งครัด ยึดมั่นอยู่ในศีลธรรมอันดี มีความซื่อสัตย์สุจริตและยุติธรรม

ผู้เขียนมีความเห็นว่า การปฏิบัติหน้าที่ทุกๆด้านของตำรวจ มีความใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด และด้วยการปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย ระเบียบ หรือข้อบังคับต่างๆนั้นแล้ว ยังจะต้องปฏิบัติหรือดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ให้เป็นไปตามหลักนิติธรรมอีกด้วย

[๑]จเรตำรวจ(สบ ๘)

[๒]ข้าหลวง วุฒิจันทร์, ๒๕๒๘, พระบรมราโชวาท พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช.

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
ความนำ	๑
๑. หลักนิติธรรม	๒
๑.๑ บริบทของหลักนิติธรรมในต่างประเทศ	๒
๑.๒ บริบทของหลักนิติธรรมในประเทศ	๔
๑.๓ บริบทของหลักนิติธรรมในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย	๗
๒. อำนาจหน้าที่ตำรวจ	๘
๒.๑ หน้าที่ตำรวจ	๘
๒.๒ อำนาจตำรวจ	๙
๓. การส่งเสริมหลักนิติธรรมในองค์กรตำรวจ	๑๓
สรุป	๑๖
บรรณานุกรม	๑๗

การส่งเสริมหลักนิติธรรมในองค์กรตำรวจ

ความนำ

ภายใต้บทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๓ วรรคสอง ที่บัญญัติไว้ว่า “รัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล องค์กรอิสระ และหน่วยงานของรัฐ ต้องปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ กฎหมาย และหลักนิติธรรม เพื่อประโยชน์ส่วนรวมของประเทศชาติและความผาสุกของประชาชนโดยรวม “ ดังนั้น สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการยุติธรรมของประเทศไทย จึงต้องปฏิบัติหน้าที่ภายใต้หลักนิติธรรมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ อย่างไรก็ตาม หน้าที่หลักของสำนักงานตำรวจแห่งชาติคือการป้องกันอาชญากรรมและปราบปรามผู้กระทำความผิดกฎหมาย ซึ่งหลักสำคัญในการป้องกันปราบปรามอาชญากรรมให้มีประสิทธิภาพคือการบังคับใช้กฎหมาย มีหลายเหตุการณ์ที่การปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจทำให้กระทบสิทธิ เสรีภาพ ของประชาชน ซึ่งอาจขัดกับหลักนิติธรรมตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ

การบังคับใช้กฎหมายของตำรวจ จึงต้องคำนึงถึงการอำนวยความสะดวกให้มีประสิทธิภาพ และต้องบังคับใช้กฎหมายให้มีความเสมอภาคเป็นธรรมภายใต้หลักนิติธรรม(The Rule of Law) และเพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจ ยังประโยชน์สูงสุดไปสู่ประชาชนทุกคนโดยเสมอภาคเท่าเทียมกัน จึงควรมีการส่งเสริมหลักนิติธรรมในองค์กรตำรวจให้มากยิ่งขึ้นด้วย

๑. หลักนิติธรรม (The Rule of Law)

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ ให้คำแปลของ “ นิติธรรม “ ไว้ว่า “ หลักพื้นฐานแห่งกฎหมาย “[๓] โดยหลักนิติธรรมเป็นหลักการพื้นฐานของระบบราชการอังกฤษ ที่ถือปฏิบัติกันมาตั้งแต่ศตวรรษที่ ๑๖ ต่อมาในปี ค.ศ.๑๘๘๕ ศาสตราจารย์ เอ.วี.เคซีซี (A.V.Dicey) นักกฎหมายรัฐธรรมนูญของอังกฤษที่มีบทบาทมากที่สุดในการพัฒนาหลักนิติธรรม ได้อธิบายความหมายของหลักนิติธรรมคือ บุคคลทุกคนย่อมเสมอภาคกันต่อหน้ากฎหมาย บุคคลไม่ว่าจะในชนชั้นใดย่อมต้องตกอยู่ภายใต้กฎหมายปกติตามธรรมดาของแผ่นดิน (the ordinary law of the land) ซึ่งบรรดาศาลธรรมดาทั้งหลาย (ordinary courts) จะเป็นผู้รักษาไว้ซึ่งกฎหมายดังกล่าว หลักนิติธรรมในความหมายนี้ย่อมปฏิเสธความคิดทั้งหลายทั้งปวงที่จะยกเว้นมิให้บรรดาเจ้าหน้าที่ทั้งหลายต้องเคารพต่อกฎหมาย บุคคลทั้งหลายย่อมไม่ต้องถูกลงโทษ หากไม่ได้กระทำการอันผิดกฎหมาย และไม่มีผู้ใดที่สิ้นแม้แต่กษัตริย์ที่จะอยู่เหนือกฎหมายได้ กล่าวโดยรวมแล้ว Dicey เห็นว่า บรรดาการกระทำทั้งหลายทั้งปวงของรัฐบาลและฝ่ายปกครองจะต้องอยู่ภายใต้บังคับของกฎหมาย จะต้องไม่กระทำการก้าวล่วงสิทธิและเสรีภาพของราษฎรตามอำเภอใจ หากปรากฏว่ารัฐบาลหรือฝ่ายปกครองกระทำการอันขัดต่อกฎหมาย การกระทำดังกล่าวย่อมต้องถูกฟ้องคดีถึงศาลยุติธรรมหรือศาลธรรมดาได้ เพราะรัฐบาลหรือเจ้าหน้าที่ย่อมจะมีสิทธิพิเศษใดๆเหนือกว่าราษฎรไม่ได้[๔,๕]

๑.๑ บริบทของหลักนิติธรรมในต่างประเทศ

ศาสตราจารย์ Friedrich August Hayek ได้อธิบายความหมายของหลักนิติธรรม ในหนังสือชื่อว่า The Road to Serfdom ว่าหมายถึง “ทุกการกระทำของรัฐบาลจะต้องผูกพันกับกฎเกณฑ์ที่แน่นอนและถูกประกาศให้ทราบล่วงหน้าแล้ว โดยกฎเกณฑ์ที่ว่าจะช่วยคาดการณ์ให้แน่ชัดได้ว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐจะใช้อำนาจบังคับในสถานการณ์ใดและช่วยการวางแผนของปัจเจกบุคคลบนพื้นฐานของความรู้ดังกล่าว” และในหนังสืออีกเล่มชื่อว่า the Constitution of Liberty ศาสตราจารย์ Hayek ได้อธิบายหลักนิติธรรมว่ามีที่มาจากประวัติศาสตร์มาตั้งแต่สมัยกรีก โดยมีรากฐานมาจาก

[๓]พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒

[๔]A.V.Dicey, Introduction to the Study of the Law of the Constitution (๑๘๘๕), London : Macmillan, ๑๙๕๙, p. ๑๙๕. อ้างไว้ใน วรเจตน์ ภาคีรัตน์, “หลักนิติรัฐและหลักนิติธรรม”, วารสารจตุรนิติปีที่ ๙ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕), หน้า ๖๐.

[๕] A.V.Dicey, Introduction to the Study of the Law of the Constitution, pp. ๑๘๗-๒๐๓. อ้างไว้ใน วรเจตน์ ภาคีรัตน์, “หลักนิติรัฐและหลักนิติธรรม”, วารสารจตุรนิติปีที่ ๙ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕), หน้า ๖๐.

คำว่า Isonomia แปลว่า ความเท่าเทียมกันต่อกฎหมายแก่บุคคลทุกคน (equality of law to all manner of person) และยังได้ขยายความลักษณะของกฎหมายที่แท้จริง (หรือหลักนิติธรรม) ว่า ต้องมีลักษณะเป็นนามธรรม ทั่วไป ไม่มีผลย้อนหลัง มีความชัดเจนและมีความเท่าเทียมกันและหลักการแบ่งแยกอำนาจ[๖]

ศาสตราจารย์ Lon Fuller แห่งมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด ผู้เขียน The Morality of Law ได้ อธิบายว่า หลักนิติธรรมต้องประกอบด้วย ๘ ข้อ

๑. ทุกคนต้องเคารพกฎหมายที่มีอยู่
๒. กฎหมายต้องประกาศให้ทราบล่วงหน้าโดยทั่วกัน
๓. กฎหมายต้องไม่มีผลย้อนหลัง
๔. กฎหมายต้องบัญญัติไว้ชัดเจนเพื่อหลีกเลี่ยงการใช้ดุลพินิจตามอำเภอใจโดยมิชอบ
๕. กฎหมายต้องหลีกเลี่ยงความขัดแย้งกันเอง
๖. กฎหมายต้องไม่บังคับสิ่งที่เป็นไปไม่ได้
๗. กฎหมายต้องยืนยงคงอยู่เพื่อให้หยั่งรากลึกในสังคม แต่ต้องปรับตัวให้เข้ากับสภาพความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจสังคมได้
๘. การบังคับใช้กฎหมายต้องสอดคล้องกับกฎเกณฑ์ที่ประกาศไว้ทุกประการ

นอกจาก Fuller แล้ว ยังมีผู้ให้คำนิยามคำว่าหลักนิติธรรมอีกมาก นักกฎหมายทุกคนทั้งไทย และเทศ ล้วนมีคำนิยามของหลักนิติธรรมเป็นของตนเอง จนมีผู้กล่าวว่าหลักนิติธรรมนี้เป็นคำที่ไร้ ความหมาย เพราะใช้กันพร่ำเพรื่อเพื่อจุดประสงค์ทางอุดมการณ์ที่ต่างกันไป จนหาความหมายที่ แท้จริงไม่เจอในท้ายที่สุด[๗]

[๖] Friedrich August Hayek. The Road to Serfdom. Great Britain: Routledge, ๒๐๐๑, p.๗๕-๗๖, Friedrich August Hayek. The Constitution of Liberty. Great Britain: Routledge, ๒๐๐๖, p.๑๔๔, และ Ibid. pp. ๑๘๒-๑๘๕. อ้างไว้ใน ประสิทธิ์ ปิวาวัฒนพานิช, “ความหมายและองค์ประกอบของหลักนิติธรรม The Meaning and Core Elements of the Rule of Law”, วารสารสถาบันพระปกเกล้า ปีที่ ๑๓ ฉบับที่ ๓, (กันยายน-ธันวาคม ๒๕๕๘), หน้า ๙.

[๗] อ้างไว้ใน บรรดาศักดิ์ อูวรรณโณ, “หลักนิติธรรม ประชาธิปไตย และธรรมาภิบาล”, เอกสารวิชาการส่วนบุคคล หลักสูตรหลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย รุ่นที่ ๔ ปี ๒๕๕๙, วิทยาลัยรัฐธรรมนุญ, หน้า ๙.

๑.๒บริบทของหลักนิติธรรมในประเทศไทย

หลักนิติธรรม หมายถึง “ หลักพื้นฐานแห่งกฎหมาย ที่กฎหมายกระบวนการยุติธรรม หรือการกระทำใดๆ จะต้องไม่ฝ่าฝืน ขัด หรือแย้งต่อหลักนิติธรรม “[๘]

ศาสตราจารย์พิเศษ ธาณินทร์ กรัยวิเชียร ได้เสนอแนวทางที่หลักนิติธรรมได้พัฒนามาเป็นเวลานานและเป็นแนวสายกลางในเบื้องต้นว่า “ หลักนิติธรรม “ ก็คือ “ หลักการพื้นฐานแห่งกฎหมาย ที่สำคัญในระบอบประชาธิปไตยที่เทิดทูนศักดิ์แห่งความเป็นมนุษย์และยอมรับนับถือสิทธิแห่งมนุษย์ชนทุกแห่งทุกมุม รัฐต้องให้ความอารักษาคุ่มครองมนุษย์ชนให้พ้นจากลัทธิทรราชย์ หากมีข้อพิพาทใดๆ เกิดขึ้น ไม่ว่าจะระหว่างรัฐกับเอกชน หรือระหว่างเอกชนกับเอกชน ศาลย่อมมีอำนาจอิสระในการตัดสินข้อพิพาทนั้นโดยเด็ดขาดและโดยยุติธรรม ตามกฎหมายของบ้านเมืองที่ถูกต้องและเป็นธรรม “[๙]

ศาสตราจารย์พิเศษ อรรถนิติ ดิษฐอำนาจ องคมนตรี กล่าวว่า กล่าวถึง “หลักนิติธรรมหรือ. “The Rule of Law” คือ การปกครองโดยกฎหมายซึ่งเป็นธรรม ประการแรก กฎหมายที่ออกใช้บังคับ ต้องออกเพื่อประโยชน์ของประชาชนไม่ใช่เพื่อประโยชน์ส่วนตัว ประการที่สอง การบังคับใช้กฎหมายต้องมีความยุติธรรมและเป็นไปด้วยความเสมอภาค ไม่เลือกปฏิบัติ กล่าวคือไม่ให้สิทธิคนหนึ่งดีกว่าอีกคนหนึ่ง ในการวินิจฉัยว่าเป็นความยุติธรรมหรือไม่ ในแง่ของกฎหมายนักกฎหมายจะพิจารณาจากคนในสังคมที่มีเหตุมีผลมีความรู้สึกผิดชอบ ซึ่งไม่มีส่วนได้เสียในเรื่องนั้นมาเป็นเกณฑ์ในการวินิจฉัยว่าสิ่งนั้นถูกต้องยุติธรรมหรือไม่ ความยุติธรรมนี้เป็นสาระสำคัญของกฎหมายและเป็นอุดมการณ์ของนักกฎหมาย และเป็นความต้องการของมนุษย์และทุกสังคม...”[๑๐]

ศาสตราจารย์ ดร.วิชณุ เครืองาม กล่าวถึง หลักนิติธรรม ตามความหมายจากการยกร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับปี ๒๕๕๐ ได้กล่าวอธิบายคำว่า หลักนิติธรรม แปลว่า

๑.จะต้องยึดถือรัฐธรรมนูญและกฎหมาย ของประเทศว่าเป็นสิ่งสูงสุดเหนืออำนาจอใจ

๒.ยึดหลักเคารพ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาค

[๘]คณะกรรมการอิสระว่าด้วยการส่งเสริมหลักนิติธรรมแห่งชาติ, ๒๕๕๗, หลักนิติธรรม The Rule of Law ความหมาย สาระสำคัญ และผลของการฝ่าฝืนหลักนิติธรรม, กันยายน, หน้า ๑.

[๙]ธานินทร์ กรัยวิเชียร , ๒๕๕๔, หลักนิติธรรม The Rule of Law, วารสารยุติธรรมคู่ขนาน ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๑, กันยายน, หน้า ๖-๗.

[๑๐]อรรถนิติ ดิษฐอำนาจ , ๒๕๕๓, ปาถกฐาพิเศษ เรื่อง ศาลยุติธรรม ความหวัง สังคมไทย, วารสารศาลยุติธรรมปริทัศน์ ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๔, เมษายน - พฤษภาคม, หน้า ๔-๗.

๓.เคารพการแบ่งแยกการใช้อำนาจ การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ และการไม่มีผลประโยชน์ขัดกันระหว่างประโยชน์ส่วนตน และประโยชน์ส่วนรวม

๔.ยึดหลักนิติกระบวนการ โดยไม่มีการออกกฎหมาย หรือออกรัฐธรรมนูญเพื่อลงโทษย้อนหลัง หรือเพื่อตัดโอกาสฟ้องร้องดำเนินคดีในศาล หรือเพื่อให้บุคคลถูกดำเนินคดี สองซ้ำสองซ้อน หรือเพื่อบังคับให้คนต้องปรับปร่าตนเอง หรือเพื่อลบล้างข้อสันนิษฐานว่า บุคคลเป็นผู้บริสุทธิ์อยู่จนกว่าจะมีคำพิพากษาว่ากระทำผิด

๕.ต้องเคารพความเป็นอิสระของศาล และความเป็นกลาง สุจริตเที่ยงธรรมของกระบวนการยุติธรรม” และได้กล่าวต่ออีกว่า หลักนิติธรรมในรัฐธรรมนูญ จะเป็นรากแก้วของการปกครองของไทย ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้น[๑๑]

ศาสตราจารย์ ดร.บวรศักดิ์ อุวรรณโณ อธิบายว่า องค์ประกอบของหลักนิติธรรมมีอยู่ ๔ ประการ คือ

๑.องค์ประกอบด้านสาระ กล่าวคือ หลักนิติธรรมจะเป็นหลักนิติธรรมได้ ต้องมีสมมติฐานสารบัญญัติคือว่า กฎหมายต้องคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน

๒.องค์ประกอบด้านกระบวนการในการใช้กฎหมาย กล่าวคือ การใช้อำนาจของรัฐต้องมีกฎหมายให้อำนาจและใช้อำนาจภายในขอบเขต

๓.องค์ประกอบด้านองค์กร กล่าวคือ ต้องมีหลักการแบ่งแยกอำนาจอธิปไตย

๔.องค์ประกอบด้านเป้าหมาย กล่าวคือ การใช้กฎหมาย การตีความกฎหมาย การพิจารณาพิพากษาคดี จะต้องมุ่งสร้างความยุติธรรมให้เกิดขึ้นในสังคม"[๑๒]

คณะกรรมการอิสระว่าด้วยการส่งเสริมหลักนิติธรรมแห่งชาติ(คอ.นธ.) ได้นำเสนอหลักนิติธรรมไว้ในหนังสือ “หลักนิติธรรม The Rule of Law ความหมาย สาระสำคัญ และผลของการฝ่าฝืนหลักนิติธรรม” โดยแยกเป็นหลักนิติธรรมโดยเคร่งครัดหรือหลักนิติธรรมในความหมายอย่างแคบ หมายถึงหลักพื้นฐานแห่งกฎหมาย ที่กฎหมาย กระบวนการยุติธรรม หรือการกระทำใดๆ จะต้องไม่ฝ่าฝืน ขัดหรือแย้งต่อหลักนิติธรรม โดยหลักนิติธรรมหรือหลักพื้นฐานแห่งกฎหมายนี้ จะถูกล่วงละเมิดมิได้

[๑๑]วิชฌู เกรียงาม , ๒๕๕๘, ปาถกฐาพิเศษ เรื่อง หลักนิติธรรมกับการบริหารประเทศ, งานสัมมนาวิชาการ ในวาระศาลรัฐธรรมนูญครบรอบ ๑๗ ปี.

[๑๒]อ้างไว้ใน ปัญญา อุดชาชน, ๒๕๖๐, ศาลรัฐธรรมนูญค้ำชูหลักนิติธรรม หลักนิติรัฐ, วารสารศาลรัฐธรรมนูญ ปีที่ ๑๙ ฉบับที่ ๕๕ , มกราคม-เมษายน, หน้า ๑๑๓.

หากกฎหมาย กระบวนการยุติธรรม หรือการกระทำใดๆ ฝ่าฝืน ขัด หรือแย้งต่อหลักนิติธรรม ย่อมไม่มีผลใช้บังคับ

สาระสำคัญของหลักนิติธรรมโดยเคร่งครัด ได้แก่

๑. หลักความเป็นอิสระและความเป็นกลางของผู้พิพากษาและตุลาการ

๒. กฎหมายต้องใช้บังคับเป็นการทั่วไป

๓. กฎหมายต้องมีการประกาศใช้ให้ประชาชนทราบ

๔. กฎหมายอาญาต้องไม่มีผลย้อนหลังในทางที่เป็นโทษ

๕. ผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาต้องมีสิทธิในการต่อสู้คดี

๖. เจ้าหน้าที่ของรัฐจะใช้อำนาจได้เท่าที่กฎหมายบัญญัติไว้

๗. กฎหมายจะยกเว้นความรับผิดชอบให้แก่การกระทำที่ยังไม่เกิดขึ้นไม่ได้

สาระสำคัญของหลักนิติธรรมโดยทั่วไป ได้แก่

๑. กฎหมายที่ดีต้องมีความชัดเจน

๒. กฎหมายที่ดีต้องไม่ขัดแย้งกันเอง

๓. กฎหมายที่ดีต้องมีเหตุผล

๔. กฎหมายที่ดีต้องนำไปสู่ความเป็นธรรม

๕. กฎหมายที่ดีต้องคุ้มครองสิทธิมนุษยชนศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หรือสิทธิขั้นพื้นฐาน

๖. กฎหมายที่ดีต้องทันสมัยและสามารถรองรับความเปลี่ยนแปลงของสังคมเศรษฐกิจ

การเมืองวัฒนธรรมและเทคโนโลยี

๗. กฎหมายที่ดีต้องบัญญัติโดยองค์กรที่มีอำนาจตามกฎหมายและตามกระบวนการที่

กฎหมายบัญญัติไว้

๘. กฎหมายที่ดีต้องไม่มีผลย้อนหลังเป็นผลร้ายหรือกระทบต่อสิทธิหน้าที่หรือความรับผิดชอบ

๙.กฎหมายที่ดีต้องมีบทลงโทษที่เหมาะสมและได้สัดส่วนกับความผิด

๑๐.กฎหมายที่ดีต้องมีการบังคับใช้อย่างมีประสิทธิภาพและประชาชนต้องได้รับการส่งเสริมให้มีความรู้ความเข้าใจและเคารพในกฎหมายและหลักนิติธรรม

๑๑.กระบวนการนิติบัญญัติที่ดีต้องเป็นกระบวนการที่เปิดเผยโปร่งใสและตรวจสอบได้

๑๒.กระบวนการยุติธรรมที่ดีต้องเปิดโอกาสให้มีการอุทธรณ์

๑๓.กระบวนการยุติธรรมที่ดีต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าถึงได้โดยสะดวกไม่ชักช้าด้วยค่าใช้จ่ายที่เหมาะสม

๑๔.กระบวนการยุติธรรมที่ดีต้องส่งเสริมให้มีกระบวนการยุติธรรมทางเลือก

๑๕.นักกฎหมายเจ้าหน้าที่ของรัฐและผู้ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมที่ดีต้องมีความเป็นอิสระและความเป็นกลางในการปฏิบัติหน้าที่

๑๖.นักกฎหมายเจ้าหน้าที่ของรัฐและผู้ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมที่ดีต้องซื่อสัตย์สุจริตยึดหลักคุณธรรมเมตตาธรรมและสันติธรรม[๑๓]

๑.๓บริบทของหลักนิติธรรมในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๓ บัญญัติไว้ว่า “ อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย พระมหากษัตริย์ผู้ทรงเป็นประมุขทรงใช้อำนาจนั้นทางรัฐสภา คณะรัฐมนตรี และศาล ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้

การปฏิบัติหน้าที่ของรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล รวมทั้งองค์กรตามรัฐธรรมนูญ และหน่วยงานของรัฐ ต้องเป็นไปตามหลักนิติธรรม “

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๗๘ บัญญัติไว้ว่า “ รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านการบริหารราชการแผ่นดิน ดังต่อไปนี้

[๑๓]อ้างแล้วใน [๘], หน้า ๒-๙.

(๖)ดำเนินการให้หน่วยงานทางกฎหมายที่มีหน้าที่ให้ความเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานของรัฐ ตามกฎหมายและตรวจสอบการตรากฎหมายของรัฐ ดำเนินการอย่างเป็นอิสระ เพื่อให้การบริหาร ราชการแผ่นดินเป็นไปตามหลักนิติธรรม[๑๔]

เป็นครั้งแรกของประเทศไทยที่มีการนำคำว่า “ หลักนิติธรรม “ มาบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ อันเป็นกฎหมายลำดับศักดิ์สูงสุดแห่งราชอาณาจักรไทยที่ใช้เป็นหลักในการจัดระเบียบการปกครอง ประเทศ โดยกฎหมายอื่นใดจะขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญไม่ได้ เพื่อเป็นกรอบและแนวทางในการ ปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใช้อำนาจทั้งหลายว่าการใช้อำนาจหน้าที่นั้น ต้องเป็นไปตามหลักนิติธรรม ซึ่งใน รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ (ฉบับปัจจุบัน) อันเป็นกฎหมายสูงสุดของ ประเทศฉบับที่ ๒๐ โดยคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ (กรธ.) ที่มีนายมีชัย ฤชุพันธุ์ เป็นประธาน ยังคงยึดถือแนวทางในการนำหลักนิติธรรมมาบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญดังปรากฏในมาตรา ๓

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๓ บัญญัติไว้ว่า “ อำนาจ อธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย พระมหากษัตริย์ผู้ทรงเป็นประมุข ทรงใช้อำนาจนั้นทางรัฐสภา คณะรัฐมนตรี และศาล ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ

รัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล องค์กรอิสระ และหน่วยงานของรัฐ ต้องปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตาม รัฐธรรมนูญ กฎหมาย และหลักนิติธรรม เพื่อประโยชน์ส่วนรวมของประเทศชาติและความผาสุกของ ประชาชนโดยรวม “ [๑๕]

๒. อำนาจหน้าที่ตำรวจ

๒.๑ หน้าที่ตำรวจ

ตาม พ.ร.บ.ตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๗ ได้กำหนดหน้าที่ตำรวจไว้ใน ลักษณะที่ ๑ บททั่วไป มาตรา ๖ สำนักงานตำรวจแห่งชาติเป็นส่วนราชการมีฐานะเป็นนิติบุคคลอยู่ในบังคับบัญชาของ นายกรัฐมนตรี และมีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

๑. รักษาความปลอดภัยสำหรับองค์พระมหากษัตริย์ พระราชินี พระรัชทายาทผู้สำเร็จราชการ แทนพระองค์ พระบรมวงศานุวงศ์ ผู้แทนพระองค์ และพระราชอาคันตุกะ

[๑๔] รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๓,๗๘

[๑๕] รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๓

๒.ดูแลควบคุมและกำกับการปฏิบัติงานของข้าราชการตำรวจซึ่งปฏิบัติการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

๓.ป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดทางอาญา

๔.รักษาความสงบเรียบร้อย ความปลอดภัยของประชาชนและความมั่นคงของราชอาณาจักร

๕.ปฏิบัติการอื่นใดตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของข้าราชการตำรวจหรือสำนักงานตำรวจแห่งชาติ

๖.ช่วยเหลือการพัฒนาประเทศตามที่นายกรัฐมนตรีมอบหมาย

ปฏิบัติการอื่นใดเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้การปฏิบัติการตามอำนาจหน้าที่ตาม (๑)(๒)(๓) (๔) หรือ (๕) เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ[๑๖]

๒.๒ อำนาจตำรวจ

๑. อำนาจการสืบสวน

“ การสืบสวน “ หมายความว่า การแสวงหาข้อเท็จจริงและหลักฐานซึ่งพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจได้ปฏิบัติไปตามอำนาจและหน้าที่ เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน และเพื่อที่จะทราบรายละเอียดแห่งความผิด[๑๗]

อำนาจการสืบสวนของตำรวจ บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๗ “ พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจมีอำนาจทำการสืบสวนคดีอาญาได้ “

๒. อำนาจการสอบสวน

“ การสอบสวน “ หมายความว่า การรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินการทั้งหลายอื่นตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ ซึ่งพนักงานสอบสวนได้ทำไปเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหาเพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิดและเพื่อจะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องโทษ[๑๘]

[๑๖] พระราชบัญญัติตำรวจแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๗ มาตรา ๖

[๑๗] ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๒(๑๐)

[๑๘] ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๒(๑๑)

อำนาจการสอบสวนคดีอาญาของตำรวจ บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๘ “ ในจังหวัดอื่นนอกจากจังหวัดพระนครและจังหวัดธนบุรี พนักงานฝ่ายปกครองหรือ ตำรวจชั้นผู้ใหญ่ ปลัดอำเภอ และข้าราชการตำรวจซึ่งมียศตั้งแต่ชั้นนายร้อยตำรวจตรีหรือเทียบเท่า นายร้อยตำรวจตรีขึ้นไป มีอำนาจสอบสวนความผิดอาญาซึ่งได้เกิด หรืออ้าง หรือเชื่อว่าได้เกิดภายใน เขตอำนาจของตน หรือผู้ต้องหาที่มีที่อยู่ หรือถูกจับภายในเขตอำนาจของตนได้

สำหรับในจังหวัดพระนครและจังหวัดธนบุรี ให้ข้าราชการตำรวจซึ่งมียศตั้งแต่ชั้นนายร้อย ตำรวจตรีหรือเทียบเท่า นายร้อยตำรวจตรีขึ้นไป มีอำนาจสอบสวนความผิดอาญาซึ่งได้เกิดหรืออ้าง หรือเชื่อว่าได้เกิดภายในเขตอำนาจของตน หรือผู้ต้องหาที่มีที่อยู่ หรือถูกจับภายในเขตอำนาจของตน ได้ “

๓.อำนาจการจับ

อำนาจการจับบุคคลของตำรวจนั้น กฎหมายได้ให้อำนาจตำรวจเป็นผู้มีอำนาจในการจับบุคคล ได้ตามหมายจับของศาลเท่านั้น ยกเว้นแต่เป็นกรณีตามมาตรา ๗๘ และ ๘๐ แห่งประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญา

มาตรา ๗๘ "พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจจะจับผู้ใดโดยไม่มีหมายจับหรือคำสั่งของศาลนั้น ไม่ได้ เว้นแต่

(๑)เมื่อบุคคลนั้นได้กระทำความผิดซึ่งหน้าดังได้บัญญัติไว้ในมาตรา ๘๐

(๒)เมื่อพบบุคคลโดยมีพฤติการณ์อันควรสงสัยว่าผู้นั้นน่าจะก่อเหตุร้ายให้เกิดภัยอันตรายแก่ บุคคลหรือทรัพย์สินของผู้อื่นโดยมีเครื่องมือ อาวุธ หรือวัตถุอย่างอื่นอันสามารถอาจใช้ในการกระทำความผิด

(๓)เมื่อมีเหตุที่จะออกหมายจับบุคคลนั้นตามมาตรา ๖๖ (๒) แต่มีความจำเป็นเร่งด่วนที่ไม่อาจ ขอให้ศาลออกหมายจับบุคคลนั้นได้

(๔)เป็นการจับผู้ต้องหาหรือจำเลยที่หนีหรือจะหลบหนีในระหว่างถูกปล่อยชั่วคราวตามมาตรา ๑๑๗

มาตรา ๘๐ ที่เรียกว่าความผิดซึ่งหน้านั้น ได้แก่ความผิดซึ่งเห็นกำลังกระทำ หรือพบในอาการ ใดซึ่งแทบจะไม่มีเวลาสงสัยเลยว่าเขาได้กระทำความผิดมาแล้วสดๆ

ความผิดอาญาตั้งระบุไว้ในบัญชีท้ายประมวลกฎหมายนี้ ให้ถือว่าความผิดนั้นเป็นความผิดซึ่งหน้าในกรณีดังนี้

(๑) เมื่อบุคคลหนึ่งถูกไล่จับตั้งผู้กระทำโดยมีเสียงร้องเอะอะ

(๒) เมื่อพบบุคคลหนึ่งแทบจะทันทีทันใดหลังจากการกระทำผิดในถิ่นแถวใกล้เคียงกับที่เกิดเหตุ นั้นและมีสิ่งของที่ได้มาจากการกระทำผิด หรือมีเครื่องมือ อาวุธหรือวัตถุอย่างอื่นอันสันนิษฐานได้ว่า ได้ใช้ในการกระทำผิด หรือมีร่องรอยพิรุณเห็นประจักษ์ที่เสื้อผ้าหรือเนื้อตัวของผู้นั้น

๔. อำนาจการค้น

อำนาจการค้นของตำรวจในที่รโหฐาน ที่รโหฐานหรือสถานที่ส่วนตัว จะกระทำได้โดยมีหมายค้นที่ออกโดยศาลในเขตอำนาจ หรือเมื่อมีเหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๙๒

มาตรา ๙๒ ห้ามมิให้ค้นในที่รโหฐานโดยไม่มีหมายค้นหรือคำสั่งของศาล เว้นแต่พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจเป็นผู้ค้น และในกรณีดังต่อไปนี้

(๑) เมื่อมีเสียงร้องให้ช่วยมาจากข้างในที่รโหฐาน หรือมีเสียงหรือพฤติกรรมอื่นใดอันแสดงได้ว่า มีเหตุร้ายเกิดขึ้นในที่รโหฐานนั้น

(๒) เมื่อปรากฏความผิดซึ่งหน้ากำลังกระทำลงในที่รโหฐาน

(๓) เมื่อบุคคลที่ได้กระทำความผิดซึ่งหน้า ขณะที่ถูกไล่จับหนีเข้าไปหรือมีเหตุอันแน่นแฟ้นควรสงสัยว่าได้เข้าไปซุกซ่อนตัวอยู่ในที่รโหฐานนั้น

(๔) เมื่อมีพยานหลักฐานตามสมควรว่าสิ่งของที่มีไว้เป็นความผิดหรือได้มาโดยการกระทำความผิดหรือได้ใช้หรือมีไว้เพื่อจะใช้ในการกระทำความผิด หรืออาจเป็นพยานหลักฐานพิสูจน์การกระทำความผิดได้ซ่อนหรืออยู่ในนั้น ประกอบทั้งต้องมีเหตุอันควรเชื่อว่าการเน้นซ้ำกว่าจะเอาหมายค้นมาได้สิ่งของนั้นจะถูกโยกย้ายหรือทำลายเสียก่อน

(๕) เมื่อที่รโหฐานนั้นผู้จะต้องถูกจับเป็นเจ้าบ้าน และการจับนั้นมีหมายจับหรือจับตามมาตรา ๗๘

การใช้อำนาจตาม (๔) ให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจผู้ค้นส่งมอบสำเนาบันทึกการตรวจค้นและบัญชีทรัพย์สินที่ได้จากการตรวจค้น รวมทั้งจัดทำบันทึกแสดงเหตุผลที่ทำให้สามารถเข้าค้นได้เป็นหนังสือให้ไว้แก่ผู้ครอบครองสถานที่ที่ถูกตรวจค้น แต่ถ้าไม่มีผู้ครอบครองอยู่ ณ ที่นั้น ให้ส่งมอบ

หนังสือดังกล่าวแก่บุคคลเช่นว่านั้นในทันทีที่กระทำได้ และรับรายงานเหตุผลและผลการตรวจค้นเป็นหนังสือต่อผู้บังคับบัญชาเหนือขึ้นไป

อำนาจการค้นตัวบุคคลและการค้นยานพาหนะของตำรวจ สามารถกระทำการตรวจค้นตัวบุคคลและยานพาหนะในที่สาธารณะได้ ตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๙๓

มาตรา ๙๓ ห้ามมิให้ทำการค้นบุคคลใดในที่สาธารณะสถาน เว้นแต่พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจเป็นผู้ค้นในเมื่อมีเหตุอันควรสงสัยว่าบุคคลนั้นมีสิ่งของในความครอบครองเพื่อจะใช้ในการกระทำความผิด หรือซึ่งได้มาโดยการกระทำความผิดหรือซึ่งมีไว้เป็นความผิด

๕.อำนาจการควบคุม

“ ควบคุม “ หมายความว่า การคุมหรือกักขังผู้ถูกจับโดยพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจในระหว่างสืบสวนและสอบสวน[๑๙]

อำนาจการควบคุมของตำรวจ สามารถควบคุมผู้ถูกจับไว้ได้ไม่เกินกว่า ๔๘ ชั่วโมง (หรือ ๒ วัน) นับแต่เวลาที่นำตัวผู้ถูกจับมาถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวน (สถานีตำรวจ) บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๘๗

มาตรา ๘๗ ห้ามมิให้ควบคุมผู้ถูกจับไว้เกินกว่าจำเป็นตามพฤติการณ์แห่งคดี

ในกรณีความผิดลหุโทษ จะควบคุมผู้ถูกจับไว้ได้เท่าเวลาที่จะถามคำให้การ และที่จะรู้ตัวว่าเป็นใครและที่อยู่ของเขาอยู่ที่ไหนเท่านั้น

ในกรณีที่ผู้ถูกจับไม่ได้รับการปล่อยชั่วคราว และมีเหตุจำเป็นเพื่อทำการสอบสวน หรือการฟ้องคดี ให้นำตัวผู้ถูกจับไปศาลภายในสี่สิบแปดชั่วโมงนับแต่เวลาที่ผู้ถูกจับถูกนำตัวไปถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวนตามมาตรา ๘๓ เว้นแต่มีเหตุสุดวิสัยหรือมีเหตุจำเป็นอย่างอื่นอันมิอาจก้าวล่วงเสียได้ โดยให้พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการยื่นคำร้องต่อศาลขอหมายขังผู้ต้องหานั้นไว้ ให้ศาลสอบถามผู้ต้องหาว่าจะมีข้อคัดค้านประการใดหรือไม่ และศาลอาจเรียกพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการมาชี้แจงเหตุจำเป็น หรืออาจเรียกพยานหลักฐานมาเพื่อประกอบการพิจารณาก็ได้

อำนาจการควบคุมของตำรวจ ยังรวมถึงการใช้เครื่องพันธนาการ (กุญแจมือ) กับผู้ถูกจับกุมเพื่อป้องกันไม่ให้ผู้ถูกจับกุมหลบหนีไปจากการควบคุม

[๑๙]ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๒(๒๑)

บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๘๖

มาตรา ๘๖ ห้ามมิให้ใช้วิธีควบคุมผู้ถูกจับเกินกว่าที่จำเป็นเพื่อป้องกันมิให้เขาหนีเท่านั้น

๓. การส่งเสริมหลักนิติธรรมในองค์กรตำรวจ

ดังที่ผู้เขียนได้กล่าวถึงอำนาจหน้าที่ของตำรวจไว้แล้วข้างต้น แสดงให้เห็นว่า กฎหมาย ได้ให้อำนาจหน้าที่กับตำรวจ เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมืองและปราบปรามผู้กระทำความผิดตามกฎหมาย ซึ่งอำนาจหน้าที่ดังกล่าวของตำรวจ ย่อมมีผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชน แม้จะกระทำตามกรอบของกฎหมายก็ตาม เพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่ขององค์กรตำรวจ สอดคล้องกับเจตนารมณ์ตามรัฐธรรมนูญในการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลเสมอกัน ตามที่บัญญัติไว้ใน มาตรา ๔ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ผู้เขียนจึงขอเสนอแนวทางในการปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจในทุกๆด้าน โดยตั้งคำถามกับองค์กรตำรวจว่า จะทำอย่างไร ให้ประชาชนได้รับการปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่ของตำรวจ โดยไม่ทำให้ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ และเสรีภาพของประชาชนได้รับความไม่เป็นธรรม ด้วยการนำหลักนิติธรรมมาใช้ปฏิบัติหน้าที่ขององค์กรตำรวจดังนี้

๓.๑. การสืบสวน

๓.๑.๑ ให้พึงระลึกอยู่เสมอว่า มนุษย์ทุกคนเกิดมามีอิสระและเสมอภาคกันในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ ยึดมั่นในเหตุผลและมโนธรรมในการปฏิบัติต่อกันด้วยเจตนารมณ์แห่งภราดรภาพ

๓.๑.๒ ในการแสวงหาพยานหลักฐานใดๆ ให้กระทำด้วยเที่ยงตรงและกระทำไปตามอำนาจหน้าที่ตามที่กฎหมายได้ให้อำนาจไว้ด้วยความสุภาพ

๓.๒. การสอบสวน

๓.๒.๑ ให้เริ่มการสอบสวนโดยมิชักช้า ดังคำกล่าวที่ว่า “ ความยุติธรรมที่ล่าช้าก็คือความไม่ยุติธรรม “ การดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดโดยเร็ว ย่อมส่งผลที่ดีต่อการเยียวยาผู้เสียหายให้ได้รับการบรรเทาผลร้ายจากการกระทำของผู้กระทำความผิดนั้นๆ

๓.๒.๒ การดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิด ด้วยกฎหมายฉบับเดียวกันและมีมาตรฐานแบบเดียวกันทุกคดี ดำเนินคดีด้วยความโปร่งใส โดยไม่คำนึงว่า ผู้กระทำความผิด จะเป็นผู้มีอำนาจบริหารหรือ เป็นผู้มีตำแหน่งและฐานะทางสังคมที่ดี

๓.๓. การจับ

๓.๓.๑ การจับบุคคลนั้น ย่อมกระทบถึงสิทธิและเสรีภาพของประชาชน แม้การกระทำดังกล่าวจะได้กระทำไปตามกรอบของกฎหมายที่ให้อำนาจไว้ อีกทั้งยังเป็นต้นทางของคดีอาญาอีกด้วย เมื่อมีการจับกุมบุคคลในความผิดตามกฎหมายที่บัญญัติไว้แล้วนั้น จึงต้องนำตัวผู้ถูกจับไปส่งพนักงานสอบสวนเพื่อเข้าสู่ขั้นตอนทางกฎหมายโดยเร็ว

๓.๓.๒ การจับบุคคลใดของตำรวจ ควรได้รับการตรวจสอบจากหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมถึงความถูกต้องในการจับกุม เป็นการร่วมกันตรวจสอบความถูกต้องในการปฏิบัติหน้าที่อีกทางหนึ่ง

๓.๔. การค้น

ในการค้นตัวบุคคลหรือการตรวจค้นใดๆนั้น ตามมาตรา ๒๘ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.๒๕๖๐ บัญญัติให้ความคุ้มครองไว้ดังนี้ “การค้นตัวบุคคลหรือการกระทำใดอันกระทบกระเทือนต่อสิทธิหรือเสรีภาพในชีวิตหรือร่างกายจะกระทำมิได้ เว้นแต่มีเหตุตามที่กฎหมายบัญญัติ “ คือสิทธิเสรีภาพในชีวิตร่างกาย ที่จะไม่ถูกทรมาน ถูกทารุณกรรมหรือถูกล่วงโทษด้วยวิธีการโหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรม จากการกระทำตามอำนาจหน้าที่

๓.๕. การควบคุม

“ ในคดีอาญา ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า ผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด “ ข้อสันนิษฐานทางความเป็นผู้บริสุทธิ์ตามรัฐธรรมนูญที่บัญญัติไว้ ตามมาตรา ๒๙ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.๒๕๖๐ เป็นหลักการสำคัญในการปกป้องคุ้มครองสิทธิของบุคคลที่ตกเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลย จึงควรปฏิบัติด้วยความเมตตาอารีต่อผู้กระทำความผิด คงไว้ซึ่งศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และเชื่อว่าผู้กระทำความผิดสามารถกลับตัวเป็นคนดีได้

๓.๖.การปฏิบัติตนตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับอยู่ตลอดเวลา คือการให้ตำรวจทุกคน ยึดมั่นตามประมวลจริยธรรมและจรรยาบรรณของตำรวจ เพื่อให้เกิดจิตสำนึกในความถูกต้องและชอบธรรม ต่อการปฏิบัติหน้าที่รับใช้ประชาชนด้วยจิตสาธารณะ เสียสละ เพื่อประโยชน์ส่วนใหญ่ของบ้านเมือง[๒๐]

๓.๗.การไม่เลือกปฏิบัติต่อการบังคับใช้กฎหมาย

การบังคับใช้กฎหมายจะต้องมีความเสมอภาค เท่าเทียมและเป็นธรรม ไม่เลือกปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรมโดยอาศัยช่องว่างของกฎหมายหรือผลประโยชน์อื่นใด ซึ่งอาจทำให้สิทธิและเสรีภาพของประชาชนไม่ได้รับการปกป้องคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ ตามกฎหมายเท่าเทียมเสมอกัน

๓.๘.การไม่ปล่อยให้ผู้อื่นแอบแฝงใช้อำนาจของตน และไม่ยอมเป็นเครื่องมือของผู้หนึ่งผู้ใด ที่จะบังคับหรือหลอกล่อให้อำนาจที่มีอยู่โดยไม่ชอบธรรม เพื่อแสวงหาผลประโยชน์อื่นใดแก่ตนเองและพวกพ้อง

[๒๐]โปรดดู กฎ ก.ตร.ว่าด้วยประมวลจริยธรรมและจรรยาบรรณของตำรวจ, ๒๕๕๓, ฉบับที่ ๒.

สรุป

การปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจซึ่งกฎหมายได้ให้อำนาจไว้นั้น ย่อมมีผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชน แม้จะกระทำตามกรอบของกฎหมายที่กำหนดไว้ จึงต้องพิจารณาว่า การกระทำไปตามอำนาจหน้าที่ดังกล่าวนี้ ได้กระทำไปด้วยความเป็นธรรมและเสมอภาคเท่าเทียมกันหรือไม่ มีการเลือกปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดหรือมีการละเว้นที่จะกระทำการตามกฎหมายหรือไม่

หากการได้นำหลักนิติธรรมมาเป็นแนวทางในการปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่ขององค์กรตำรวจในทุกๆกระบวนการ ผู้เขียนเชื่อว่า การอำนวยความสะดวกในส่วนขององค์กรตำรวจ จะสามารถปกป้องคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ และเสรีภาพของประชาชนให้ได้รับความเป็นธรรมอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน ทั้งยังเป็นการส่งเสริมให้องค์กรตำรวจ ดำรงไว้ซึ่งศักดิ์ศรีและเกียรติภูมิขององค์กรเพื่อให้ประชาชนศรัทธา เชื่อมั่นและยอมรับในวิชาชีพตำรวจ รวมทั้งการปฏิบัติหน้าที่ของผู้มีอำนาจทุกภาคส่วน ควรได้รับการส่งเสริม หลักนิติธรรม เป็นมาตรฐานในการขับเคลื่อนองค์กรตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย อันเป็นกฎหมายสูงสุดของปวงชนชาวไทย

อย่างไรก็ดี แม้จะได้บัญญัติคำว่า หลักนิติธรรม ไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย อันเป็นกฎหมายสูงสุดของปวงชนชาวไทยก็ตาม หากแต่ในความเป็นจริง ในความหมายที่แท้จริงของหลักนิติธรรมนั้น ยังคงเป็นเพียงลายลักษณ์อักษรที่ปรากฏอยู่ในตำราเรียน และยังคงต้องเป็นการบ้านให้กับผู้บริหารประเทศที่จะส่งเสริมถ่ายทอดความหมายของคำว่า หลักนิติธรรม ไปสู่ประชาชนทุกคนให้เข้าใจถึงสาระสำคัญ พร้อมทั้งจะเป็นผู้ปฏิบัติและเป็นผู้รับการปฏิบัติ จากการใช้อำนาจตามกฎหมายต่อไป

บรรณานุกรม

คณะกรรมการอิสระว่าด้วยการส่งเสริมหลักนิติธรรมแห่งชาติ. (๒๕๕๗). *หลักนิติธรรม The Rule of Law Law ความหมาย สาระสำคัญ และผลของการฝ่าฝืนหลักนิติธรรม*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการอิสระว่าด้วยการส่งเสริมหลักนิติธรรมแห่งชาติ สำนักงาน ปลัดกระทรวงยุติธรรม.

คณะวิชาการ The Justice Group. (๒๕๖๑). *กฎ ก.ตร.ว่าด้วยประมวลจริยธรรมและจรรยาบรรณ ของตำรวจ พ.ศ.๒๕๕๓ (ฉบับที่ ๒)*. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัดพิมพ์อักษร.

คณะวิชาการ The Justice Group. (๒๕๖๑). *ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา*. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัดพิมพ์อักษร.

คณะวิชาการ The Justice Group. (๒๕๖๑). *พระราชบัญญัติตำรวจแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๕๗*. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัดพิมพ์อักษร.

ชำเลื่อง วุฒิจันทร์. (๒๕๒๘). *ประมวลพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทที่พระราชทานในโอกาส ต่างๆ*. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์การพิมพ์.

ธานินทร์ กรัยวิเชียร. (๒๕๕๔). *หลักนิติธรรม The Rule of Law. วารสารยุติธรรมคู่ขนาน*. ๖, ๑. กรุงเทพมหานคร: เอกมัยการพิมพ์และสติ๊กเกอร์

บวรศักดิ์ อุวรรณโณ. (๒๕๕๙). “*หลักนิติธรรม ประชาธิปไตย และธรรมาภิบาล*”. เอกสารวิชาการ ส่วนบุคคล หลักสูตรหลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย รุ่นที่ ๔. วิทยาลัยรัฐธรรมนุญ สำนักงาน ศาลรัฐธรรมนุญ. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานศาลรัฐธรรมนุญ.

ประสิทธิ์ ปิวาวัฒนพานิช. (๒๕๕๘). *ความหมายและองค์ประกอบของหลักนิติธรรม The Meaning and Core Elements of the Rule of Law*. วารสารสถาบันพระปกเกล้า. ๑๓, ๓. นนทบุรี: บริษัท เอ.พี.กราฟฟิค ดีไซน์และการพิมพ์ จำกัด.

ปัญญา อุดชาชน. (๒๕๖๐). *ศาลรัฐธรรมนุญค้ำชูหลักนิติธรรม หลักนิติรัฐ*. วารสารศาลรัฐธรรมนุญ ๑๙, ๕๕. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานศาลรัฐธรรมนุญ.

ราชบัณฑิตยสถาน. *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๕๒*.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๕๐. กรุงเทพมหานคร: สำนักการพิมพ์ สำนักงาน เลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๖๐. กรุงเทพมหานคร: สำนักการพิมพ์ สำนักงาน
เลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

วิชณุ เครืองาม. (๒๕๕๘). *ปาถกฐาพิเศษ เรื่อง หลักนิติธรรมกับการบริหารประเทศ*. งานสัมมนา
วิชาการ ในวาระศาลรัฐธรรมนูญครบรอบ ๑๗ ปี. สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ
กรุงเทพมหานคร: สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ.

วรเจตน์ ภาคีรัตน์. (๒๕๕๕). *หลักนิติรัฐและหลักนิติธรรม*. วารสารจตุรนิติ. ๙, ๑. กรุงเทพมหานคร:
กลุ่มงานการพิมพ์ สำนักพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา

อรธนิติ ดิษฐอำนาจ. (๒๕๕๓). *ปาถกฐาพิเศษ เรื่อง ศาลยุติธรรม ความหวัง สังคมไทย*. วารสารศาล
ยุติธรรมปริทัศน์. ๔, ๔. กรุงเทพมหานคร : กองสารนิเทศและประชาสัมพันธ์ สำนักงาน
ศาลยุติธรรม

